

‘Primera lliçó sobre literatura’, de Pere Ballart

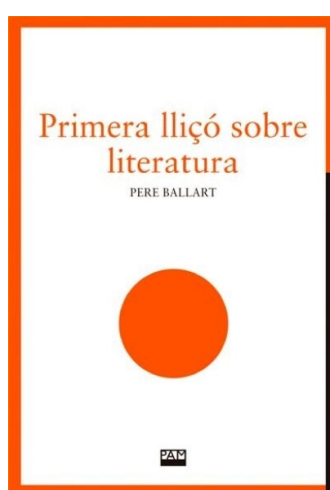
per [Daniel P. Grau](#)

Dissabte, 30 de desembre de 2023—00:00 h.

Pere Ballart

Digueu-me raret, masoquista, si voleu, però trobo un plaer especial a fer exàmens. No és exactament que m’agradi. Tampoc no és això. De fet, pensar que m’hi he de presentar, que l’he de preparar, que he de passar hores davant els apunts, em fa molt poca gràcia. Ara bé, uns minuts abans, quan ja comences a notar la tensió, l’angoixa en la cara dels companys, tot canvia. Imagino que és la pujada d’adrenalina, però sé que rendeixo especialment en els exàmens, que soc capaç d’arribar a tenir moments —només moments— d’una relativa brillantor. I la sensació de benestar en acabar si considero que ho he fet bastant bé és brutal, quasi orgàsmica —accepteu-me, per favor, la poc subtil hipèrbole.

L'Abadia de Montserrat (2023)

Entre els milers d’exàmens que, com podeu imaginar, he fet, n’hi ha un que recordo especialment. Segon de carrera: assignatura, Crítica literària; professor, Josep Gavaldà; pregunta única, concepte de literatura. La cara d’espant dels companys va ser antològica, però, sincerament, no ens hi podíem queixar, perquè tot el curs havíem estat parlant, precisament, sobre això. Crec que ells pensaven que el professor Gavaldà proposaria qüestions més concretes. Però no, l’examen era el temari complet. Sense limitació de paper —cal ser atrevit i tenir moltes ganes de llegir—, em vaig posar a escriure i escriure amb la voluntat de fer un examen diferent al dels altres alumnes. Vaig pensar com podia resultar d’avorrit per al professor llegir una vegada i una altra els mateixos arguments. En acabar vaig tenir la sensació que l’examen només es podia qualificar amb un deu o amb un zero. Pagaria per tenir aquells fulls, no sé quants, que, n’estic segur, el professor Gavaldà va destruir sense cap remordiment al moment oportú.

hi trobareu referències, entre altres, a teòrics com ara Aristòtil, Víktor Šklovskij, Roman Jakobson, Roland Barthes, Terry Eagleton, Gérard Genette o Umberto Eco

No recordo què vaig dir exactament en aquell examen però tinc clar que un llibre com *Primera lliçó sobre literatura* (Publicacions de l’Abadia de Montserrat / Càtedra Màrius Torres de la Universitat de Lleida), de Pere Ballart, m’hauria ajudat a preparar-lo millor. Potser al final els arguments que hi vaig fer servir no haurien canviat, però la reflexió hauria partit d’uns paràmetres bibliogràfics molt més concrets o, si més no, els hauria tinguts molt més a mà. Perquè aquest és, de fet, un dels objectius del llibre: fer un repàs, concentrat en cent cinquanta pàgines escasses, dels fonaments teòrics que ens poden permetre definir què és la literatura —primera part del llibre, “Sobre la idea i definició de la literatura”— i explicar els gèneres literaris bàsics, poesia, narrativa i teatre —segona part, “Sobre els gèneres literaris”. Des dels grecs als formalistes russos, l’estructuralisme o les teories de la recepció —em sembla que Ballart no fa servir aquest terme, però el concepte hi és—, hi trobareu referències, entre altres, a teòrics com ara Aristòtil, Víktor Šklovskij, Roman Jakobson, Roland Barthes, Terry Eagleton, Gérard Genette o Umberto Eco.

Sabem molt bé què és la literatura però sembla que no tenim del tot clar que puguem fixar-ne les característiques, si més no, no podem fixar-les sense trobar exemples que les rebatin.

Deixeu-me dir que sempre m’ha resultat divertida —no m’atreveixo a usar-hi un altre qualificatiu— l’obsessió que tenim els humans per definir aquelles coses que sabem què són però que alhora resulten ben difícils d’explicar. Aquest n’és un exemple paradigmàtic. Sabem molt bé què és la literatura però sembla que no tenim del tot clar que puguem fixar-ne les característiques, si més no, no podem fixar-les sense trobar exemples que les rebatin. Sobre això, precisament, és sobre el que tracta aquest llibre. Sobre els diferents intents que s’han fet, sobre les aproximacions a l’objecte d’estudi des de diferents punts de vista. Ho diré amb paraules de Ballart:

Contemplant des de fora, es diria que el consens per reconèixer que hi ha una pràctica concreta convertida en producte de consum, objecte d’estudi i valor de referència cultural és inequívoc i complet, i no suposa conflictes de cap mena.

Però la realitat és una altra, i el debat a l’entorn d’una possible definició de literatura és dels que ha suscitat més posicions enfrontades dins l’àmbit humanístic si més no durant els darrers cent anys.

Ja vaig apuntar en l’article amb què vaig presentar aquesta col·lecció que el llibre de Pere Ballart es presentava com un assaig. Vull insistir-hi. No sols és un assaig, sinó que és un molt bon assaig. Aprofita perfectament la bibliografia sobre la matèria, que demostra conèixer amb profunditat, exemplifica els conceptes explicats amb mestria i dubta i fa dubtar, que és la base de l’assaig i la millor cosa que ens pot oferir un llibre com aquest. Si voleu dubtar, fixeu-vos en l’exemple següent que proposa Ballart:

Núvols baixos a la costa
i serè a la resta,
a l’espera d’una borrasca.

Ben probablement, com jo, tot vosaltres heu pensat que són uns versos bastant bons, molt suggeridors, potser millors que alguns dels que hem llegit en algun poemari que pot haver caigut a les nostres mans. Són, però, el titular d’una notícia sobre la predicció meteorològica que Jordi Pons publica en el diari *Ara*. L’única intervenció de Ballart ha estat reordenar els mots a *la manera poètica*. Reflexioneu-hi.

A risc de ser acusat d’essencialista, em permetré de fer una objecció a un llibre que considero d’una qualitat més que remarcable. Si tenim en compte que la col·lecció en què es publica va adreçada, principalment, a un públic universitari català —sobretot d’estudis humanístics i, en particular, de filologia catalana—, crec que hauria estat oportú que la major part de textos emprats com a exemple haguessin estat d’autors catalans. Puc entendre que l’*Otel·lo* de Shakespeare hagi servit de fil conductor de l’assaig, atesa la rellevància d’aquesta obra universal, però se’m fa molt estrany comprovar que gairebé la meitat dels tretze textos de l’annex 1 siguin en espanyol o que l’annex 2, un conte, sigui una traducció de l’italià. Crec que, preferentment de contistes, en tenim de ben bons i fer l’esforç per oferir textos exclusivament —o com a mínim, preferentment— en català hauria donat molta més *normalitat* a un llibre que, insisteixo, em sembla molt atractiu.

Extret:

P. Grau, Daniel. (30 de desembre de 2023). “*Primera lliçó sobre literatura*”, de Pere Ballart. LA VEU DELS LLIBRES. Extret: 03/01/2024. <https://www.laveudelsllibres.cat/noticia/93483/primera-llico-sobre-literatura-de-pere-ballart>